

Article Info/Makale Bilgisi

Received/Geliş:18.12.2019 Accepted/Kabul:01.04.2020

DOI: 10.30794/pausbed.660895

Araştırma Makalesi/ Research Article

Yalçın, G. (2020). "Plak ile Müzik Eğitimi: Arif Sami Toker'in İzahlı Türk Musikisi Dersleri" *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı 40, Denizli, s. 269-283.

PLAK İLE MÜSİKİ EĞİTİMİ: ARIF SAMİ TOKER'İN İZAHLI TÜRK MÜSİKİSİ DERSLERİ

Gökhan YALÇIN*

Özet

Türk musikisinin en önemli bestekârlarından birisi olarak kabul edilen Üstad Arif Sami Toker'in hayat hikâyesi incelendiğinde ömrü boyunca kendisini Türk musike adadığı görülür. Türk musikisi tarihine eserleriyle silinmez bir iz bırakan Üstad Arif Sami Toker, yüzlerce konser vermiş, yüzlerce öğrenci yetiştirmiş ve onlarca turne düzenlemiştir. Teknolojik zorluklara rağmen Türk musikisi heveskârlarının eğitimi için de plak hazırladığı, bir anlamda "talebelere" plakla musiki eğitimi imkânı sağladığı tespit edilmiştir. Bu plaklar "Arif Sami Toker'in İzahlı Türk Musikisi Dersleri-Makamlar" ve "Arif Sami Toker'in İzahlı Türk Musikisi Dersleri-Usuller" başlıklı ve yaklaşık 15 dakikalık plaklardır. Çalışmanın amacı da mezkûr plağın tanıtılması ve incelenmesi olarak belirlenmiştir. Türk musikisinin ve Batı musikisinin temel konularını karşılaştırmalı olarak ele alındığı bu plaklarda Arif Sami Toker'in plağın ses kayıt imkânlarını sonuna kadar ve en iyi şekilde kullandığı, gerekli yerlerde Türk musikisi çalgılarından da yararlandığı görülmüştür. Hem teorik hem de uygulamalı olarak hazırlanmış olduğu bu plak kayıtları ile hem musiki eğitimi derslerini daha nitelikli hale getirmiş hem de plak ile Türk musikisi eğitimi veren ilk isim olarak Türk musikisi tarihine adını yazdırmıştır.

Anahtar Kelimeler: Arif Sami Toker, İzahlı Türk musikisi dersleri, Plak ile müzik eğitimi, Makam, Usul.

MUSIC EDUCATION WITH RECORD: DESCRIPTIVE TURKISH MUSIC COURSES OF ARIF SAMİ TOKER

Abstract

When the life story of master Arif Sami Toker is considered as one of the most important composers of Turkish music, it is seen that he devoted himself to Turkish music throughout his life. Master Arif Sami Toker who left an indelible mark on Turkish music history with his works, gave hundreds of concerts, trained hundreds of students and organized dozens of tours. In spite of technological difficulties, it is determined that he prepared records for education of Turkish music enthusiasts and in a sense, he provided students music education with record. These records are titled "Arif Sami Toker's Descriptive Turkish Music Courses-Mağams" and "Arif Sami Toker's Descriptive Turkish Music Courses-Rhythms" and are about 15 minutes long. The aim of the study is determined as the introduction and examination of the aforesaid record. The main topics of Turkish music and Western music are discussed comparatively in these records. It is seen that Arif Sami Toker used sound recording facilities of the record to the end and in the best way and also benefited from Turkish music instruments where necessary. With these recordings, which he prepared both theoretically and practically, he made the music education courses more qualified and recorded his name in the history of Turkish music as the first name who gave Turkish music education with record.

Keywords: Arif Sami Toker, Descriptive Turkish music courses, Music education with record, Maqam, Rhythm.

*Doç. Dr., Harran Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Müzik Eğitimi Anabilim Dalı, ŞANLIURFA.
e-posta: gyalcin@harran.edu.tr, (orcid.org/0000-0003-2604-9745).

GİRİŞ

Müzik eğitimi her toplumda farklı tarz, şekil, yöntem ve uygulamada yapıldığı, yapılabildiği gibi tarihi süreç içerisinde de müzik eğitiminin daha etkin kullanılabilmesi, daha geniş kitlelere ulaştırılabilmesi için teknolojiden de gerektirdiği şekilde yararlanıldığı görülür. Zincirin halkaları gibi her geçen yıl bir yenisi eklenen teknolojik buluşlar, doğru orantılı olarak eğitimin de bir parçası olmuş, olmaya da devam etmektedir.

Müziğin temel taşı ses olması nedeniyle ses taşıyabilen, ses kaydedebilen, ses dinlenebilen cihazların icat edilmesi ve geliştirilmesi ile müzik eğitiminde kullanılabilirliği de mümkün hale gelmiştir. Bilindiği gibi ses cihazlarının ilki telefondur. Alexander Graham Bell 1876'da telefonu icat etmesiyle seslerin uzak mesafelere taşınması mümkün olmuştur. Sesi simültane taşıyabilen bu cihazın müzik eğitiminde kullanılabilirliği mümkün gibi görünse de kullanıldığına dair bir bilgi yoktur. Zaten kısa bir süre sonra (1877) Thomas Edison tarafından "fonograf" isimli cihazın icat edilmesiyle birlikte, sesi kaydetmekte mümkün hale gelmiştir. Emile Berliner 1895 yılında gramofonu icat etmesiyle de sesleri kayıt etmek daha kolay hale gelmiş oldu (Seltuğ, 2015: 8-9). Bu icat, kaydedilen ilk müzik kayıtlarının tekrar tekrar dinlenilmesine imkân sağlamış oluyordu. Amaç müzik eğitimi olmasa dahi bu kayıtların, müzik eğitiminde ses cihazlarının kullanılmaya başlandığı ilk kayıtlar olduğu söylenebilir.

Ses cihazlarının icat edilmesi ile eğitimde bir araç olarak kullanılması arasında belirli bir zaman dilimi olduğu kolaylıkla tahmin edilebilir. Diğer toplumlarda ise zaten icadın geçirmesinden dolayı müzik eğitiminde kullanılması da aynı oranda geç olacağı anlamına gelir. Örneğin fonograf cihazının, gramofonun ve plağın Osmanlıya girişi zaman almıştır.

Fonograf cihazı Osmanlı topraklarında kullanıldığına dair bazı bilgiler mevcutsa da Osmanlı'yla ilk olarak tanıştıran ismin (1895) Polonyalı Yahudi Sigmund Weinberg olduğu bilinmektedir (Gündoğdu, 2016: 90). Bu tanışmanın ilk yıllarında ses kayıtları İstanbul'da yapılıyor, kayıtların çoğaltılması ise Almanya ve İngiltere'de yapılıyordu. Sonraki yıllarda birçok plak kayıt şirketleri kuruldu ve bu sayede ses kayıtlarının çoğaltım işi İstanbul'da yapılmaya başlanmış oldu. Bu şirketlerden en önde gelenleri The Gramophone Company, Orfeon, Odeon, Columbia, Gramophone Concert Record, Emil Berliner, His Master's Voice, Polydor, Pathe'dir (Ünlü, 2004: 253-279). Zamanla plakların ve plakçalarının geniş bir çevreye yayılması ile hem geniş bir topluluğa her türlü ses kaydının ulaşır hale geldiği hem de plakların çeşitli alanlarda kullanılabilme imkânı doğduğu söylenebilir. Bu alanlardan bir tanesi de eğitim alanıdır.

Plak ve Plak ile Eğitim

Sesleri kaydetme ve kaydedilen sesleri dinleme imkânı sağlayan düz yüzeyle, yuvarlak plaklar ilk olarak balmumundan, daha sonraki yıllarda ise kömür tozu ve nihayet plastik (poli vinil klorürden üretilen) malzemeden yapılmıştır (Seltuğ, 2015: 22-24). Plakların çoğaltılma işlemi de gramafon ile başlamıştır. Gramofondan önce her plak için ayrı icra gerekiyordu. Mikrofonun icadından önce ise kayıtlar fonografa takılı çok geniş bir huniyle yapılmaktaydı. Kısaca, ilk zamanlar güçlkle yapılan plak kayıtları zamanla daha kolay kaydedilmeye ve çoğaltılmaya başlanmıştır. Bu kayıtlardan günümüze ulaşabilen birçok plak da mevcuttur. Günümüze ulaşan bu plaklar sayesinde çok değerli musikîşinasların icralarını dinleme şansına sahip olmamız da sevindiricidir.

Müzik yayıncılığının önemli bir parçası olan plağın farklı amaçlar için de kullanıldığı görülür. Eğitim amaçlı hazırlanan plak kayıtları da en dikkat çekenlerinden birisidir. Çeşitli yıllarda yayınlanan "Türkçe öğrenme plağı", "İngilizce dersleri", "Çocuklar İçin Plakla Lisan Metodu: Fransızca Dersleri" gibi başlıkları ile yayınlanan plaklar ile dil eğitimi verildiği görülür. Dini eğitimde çeşitli surelerin öğretilmesi amacıyla da (İzahlı namaz sureleri eğitimi, Fatiha, Yasin, Yusuf sureleri) plak kullanılmıştır. Hatta plak tarihinde plağın masal anlatımında önemli bir yer bulduğu söylenebilir (Resim 1).

Resim 1. Plak ile Masal¹

Ansiklopedilerin eki olarak verilen bazı plakların da eğitim amaçlı oldukları rahatlıkla söylenebilir (Resim 2). Çeşitli halk ozanlarının hayat hikâyelerinin anlatıldığı plak kayıtları da vardır (Resim 3).

Resim 2. Plak ve Tarih Eğitim

Resim 3. Plak ile Biyografi

Müzik Eğitiminde ise özellikle de Türk musikisinde makamların ve usullerin öğretilmesinde plaktan yararlanıldığı tespit edilmiştir. Plağı Türk musikisi eğitiminde bir araç olarak kullanan ilk isim ise Üstad Arif Sami Toker'dir.

Arif Sami Toker

Türk musikisinin en önemli bestekârlarından birisi olarak kabul edilen Arif Sami Toker, 14 Nisan 1926 yılında Gelibolu'da doğmuştur. Babası Şükrü Bey, annesi Hanife Nimet Hanım'dır. İlk musiki bilgilerini Saadettin Kaynak, Hafız Kemal Batanay'dan almıştır. Üsküdar Musiki Cemiyeti'ne girmesiyle Emin Ongan'dan ders alma fırsatı yakalamıştır. Aynı zamanda Lemi Atlı, Udi Vahit Bey, Muhlis Sabahattin ve Dr. Hamit Hüsnü Beylerden de eserler geçme imkânı bulmuştur. 1943 yılında İstanbul Büyükşehir Belediyesi Türk Musikisi İcra Heyeti'ne katılmış ve bu heyete girdikten sonra da Dr. Suphi Ezgi ve Hüseyin Sadettin Arel'in öğrencisi olmuştur (Atabey, 2004: video).

Arif Sami Toker 1954 yılında Eminönü Halkevi'nde ilk Türk musikisi kurslarını açmıştır. 180 kişilik koruyla ilk Türk musikisi öğrenci konserini vermiştir. 1954 yılında aynı zamanda İzmir Radyosu müzik şefliğine tayin olmuş, 4 yıl bu vazifede bulunmuş, Rakım Hoca'nın vefatı üzerine İzmir Türk musikisi Derneği başkanlığına gelerek birçok

¹ Araştırmada kullanılan plak resimleri ve kayıtlar araştırmacının özel arşivinden alınmıştır.

heveskâr gence hocalık etmiştir. İzmir’de bulunduğu yıllarda da Ege Üniversitesi’nde dersler vermiştir. 1952 yılında Türkiye genelinde otuz turne yaparak bir rekora imza atmış olması da onun Türk musikisine vermiş olduğu emeğin ve değerinin bir diğer göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır (Toker, 2014: 3-4).

Üstad Arif Sami Toker’in en bilinen özelliklerinden birisi de bestekârlık yönüdür. Toker (2014: 4) çalışmasında, Arif Sami Toker’in anı defterinden aktardıkları bilgiler, Arif Sami Toker’in ne kadar üretken bir bestekâr olduğunu ve Türk musikisine ne kadar eser kazandırdığını gözler önüne sermektedir:

“Bestekâr olarak ilk eserimi 1943 yılında verdim. Bugün 1400’e yakın eser bestelemiş bulunmaktayım. Bunların içinde durak, beste, semai, şarki, ilahi, peşrev, hava, sirto, longa, köçekçe ve tavşanca gibi çeşitli formlarda eserler bulunmaktadır...” Toker (2014: 4).

Arif Sami Toker’in bestelediği eserler arasında “Gam çekme güzel”, “Erişti nev-bahar”, “Bir sevda geldi başıma”, “Kadına kanma”, “Bir kara gözlüye ay balam”, “Aşkımın ilkbaharı”, “Talihinin elinde oyuncak oldum” gibi onlarca eseri de nota ve plak olarak yayınlanmıştır².

Türk musiki tarihine eserleriyle silinmez bir iz bırakan Üstad Arif Sami Toker, 27 Nisan 1997 yılında İstanbul’da vefat etmiştir (Toker, 2014: 4).

Resim 4. Arif Sami Toker Derste “Çek Küreği Güzelim” adlı Bestesini Öğretirken (Toker, 2014: 155)

Üstad Arif Sami Toker’in bestekârlık, hanendelik yönünün yanı sıra eğitimcilik yönünün de hayatında önemli bir yer tuttuğu anlaşılmaktadır. Her fırsatta ve her türlü imkânları kullanarak Türk musikisinin öğretilmesi ve geliştirilmesi için çaba sarf ettiği de görülmektedir:

“İdealim, Türk Musikisi’ni dünya çapında görebilmektir. Türk musikisinin kültürlü gençlik elinde, devlet himayesiyle, teknik hocalar nezaretinde, Türk ve Batı musikisini iyice öğrenmiş hakiki sanatkârlar elinde yükseleceğine eminim” (Toker, 2014: 3).

Arif Sami Toker, bâlâda zikr olunan idealini gerçekleştirmek amacı ile ulaşamadığı musiki heveskârlarına da kendi hazırladığı, seslendirdiği, kaydettiği ve dağıtımını sağladığı “İzahlı Türk Musikisi Dersleri” başlıklı plakları ile ulaşmaya çalıştığı tespit edilmiştir. Çalışmamızın amacı da daha önce her hangi bir çalışmada adını dahi duymadığımız “Arif Sami Toker’in İzahlı Türk Musikisi Dersleri-Makamlar” ve “Arif Sami Toker’in İzahlı Türk Musikisi Dersleri-Usuller” isimli plaklarının tanıtılması ve incelenmesi olarak belirlenmiştir.

Plak 1. Arif Sami Toker’in İzahlı Türk Musikisi Dersleri-Makamlar³

Arif Sami Toker’in hazırlayıp sunduğu “Arif Sami Toker’in İzahlı Türk Musikisi Dersleri-Makamlar” isimli 45’lik plak, “Melihâ Toker⁴ Plak” isimli plak şirketi tarafından hazırlanmıştır. Plak üzerinde tarih bulunmamakla birlikte 1970 ila 1980 yılları arasında kaydedilmiş olabileceğini tahmin ediyoruz.

² Çoğu «Melihâ Plak» şirketi tarafından yayınlanan bu plaklar araştırmacının arşivinde mevcuttur.

³ Plakın kaydını dinlemek için: <https://www.youtube.com/watch?v=lnvwnEw55t0>

⁴ Plak şirketinin “Melihâ Toker” isiminden hareketle, şirketin Arif Sami Toker’e ait olduğu ve şirkete de Arif Sami Toker’in ilk eşi olan Melihâ Toker’in isminin verildiği anlaşılmaktadır. Bu evlilik 1946 yılında gerçekleşmiştir.

Resim 5. Plak: Arif Sami Toker'in İzazlı Türk Musikisi Dersleri/Makamlar 1-2

“Türk Musikisinde Makamlar” Başlıklı Plağın İçeriği

(Plak A) Makam: durak ve güçlü çevresinde ve onlarla ilişkili olarak toplanmış seslerin heyet-i umumiyesine denir. Durak: bir makamın yani tonun karar kıldığı nottur. Güçlü: Türk musikisindeki basit makam dizilerini meydana getiren tam dörtlü veya beşlinin veya tam beşli ve dörtlünün ek yerine denilir. Batı musikisinde bir majör dizinin sekiz sesi şöyle isimlendirilir: tonik, durak demektir. Su-tonik durak üstü, medyant ortalı, sudominant güçlü altı, dominant güçlü, sudominant güçlü üstü, sansibl yeden, tonik tiz durak. Durağın bir sekizli tizdeki sesi oktavı demektir. Şu halde güçlü bir basit makamda dördüncü ses yani dördüncü derece veya beşinci ses beşinci derecede bulunuyor demektir. Derece duraktan itibaren sıralanan sesleri gösterir. Mesela çargâh makamının ki do majör tonu sayılabilir, durak sesi do çargâh perdesi birinci derece, daha sonra gelen re sesi do'ya nispetle ikinci derece, mi sesi üçüncü derece, fa sesi dördüncü derece, sol sesi beşinci derece, la sesi altıncı derece, si sesi yedinci derece ve yine bir sekizli tizdeki do sesi de sekizinci derece diye söylenir. Batı musikisi ses sisteminde bir sekizli on iki eşit kısma bölünmüştür. Birçok milletin müşterek malı olan Batı musikisinde kolaylık olsun diye formlar ve usuller basitleştirilmiştir. Batı musikisindeki bu ses sistemine tanpere sistem denilir. Türk musikisi ses sisteminde ise bir sekizli yirmi dört gayri müsavi kısma bölünmüştür ki tabiattan alınan bu sistemle insan hislerinin çoğunu ifade edebilmek mümkündür. Batı musikisinde iki ana ton mevcuttur: majör ve minör. Yaklaşık olarak majör tonun Türk musikisindeki karşılığı çargâh makamı, minör tonun ise puselik makamıdır. Bu iki ana tonun yarım ses fasılalarla başka perdelere geçürülmesinden şedd makam diyebileceğimiz yirmi dört ton daha doğar. Batı musikisinde armür diyezli veya bemollü olarak yazılır. Diyezler veya bemoller yedişer adettir. Diyez sırası şöyledir: fa, do, sol, re, la, mi, si. Bemol sırası diyezlerin tersten okunuşudur: si, mi, la, re, sol, do, fa gibi. Mesela bir diyezli armür fa diyez; iki diyezli armür fa diyez, do diyez; üç diyezli armür fa diyez, do diyez, sol diyez vesaire devam eder. Bemollerde ise bir bemollü armür si bemol; iki bemollü armür si bemol, mi bemol; üç bemollü armür si bemol, mi bemol ve la bemol diye sıralanır. Diyezli tonlar şunlardır: yedi diyez alan tonlar do diyez majör ve la diyez minör. Altı diyez alanlar fa diyez majör ve re diyez minör. Beş diyez alanlar si majör ve sol diyez minör. Dört diyez alanlar: mi majör ve do diyez minör. Üç diyez alanlar: la majör ve fa diyez minör. İki diyez alanlar: re majör ve si minör. Bir diyez alanlar: sol majör ve mi minör tonlarıdır. Armüründe yedi bemol bulunan tonlar şunlardır: do bemol majör ve la bemol minör. Altı bemol alan tonlar, sol bemol majör ve mi bemol minör, beş bemol alan tonlar: re bemol majör ve si bemol minör. Dört bemol alan tonlar: la bemol majör ve fa minör. Üç bemol alan tonlar: mi bemol majör ve do minör. İki bemol alan tonlar: si bemol majör ve sol minör. Bir bemol alan tonlar fa majör ve re minör. Armürde arıza işareti almayan tonlar ise do majör ve la minördür. Musikide sesler beşli aralıklardan doğar. En kalın ses olan fa'dan itibaren notlar batı musikisindeki diyez sırası gibi fa, do, sol, re, la, mi, si şeklinde sıralanır. Sesler titreşim adedine göre do, re, mi, fa, sol, la, si diye dizilir. Böylece batı musikisinde on iki majör ve on iki minör ton mevcuttur. Armüre göre tonun bulunuşu şöyledir: diyezli tonlarda armürdeki diyezden yarım ses yukarı çıkılarak ton bulunur. Bemollü tonlarda ise son bemolden bir bemol evveli tonu verir. Mesela bir diyezli ton olan sol majörde arıza işareti fa diyezdir. Yarım ses yukarıda sol notu bulunur. Şu halde bir diyezli ton sol majör tonu olur. Bemollü tonlarda mesela iki bemollü tonda si ve mi bemol bulunduğuna göre bemolden evvelki si bemolün

ismi söylenir: si bemol majör gibi. Majör olarak isimlendirdiğimiz bu tonların minörleri de bir buçuk tam ses aşağı inilmek sureti ile hesaplanır (Plak A sonu).

(Plak B) Türk musikisinde basit makam tam dörtlü ve beşlinin veya tam beşli ile dörtlünün birleşmesinden; şedd makam ise bir makamın bulunduğu perdeden başka perdeye göçürülmesinden doğar. Mürekkep makam basit makam şartlarını taşımayan makamlara denir. Türk musikisindeki basit ve şedd makamlar şunlardır: çargâh, mahur, acemaşiran, puselik, nihavend, ruhnüvâz, sultaniyegâh, kürdi, kürdilihicazkar, aşkefza, ferahnümâ, rast, uşşak, hüseyni, neva, hicaz, hümâyûn, uzzal, zengüle, hicazkâr, zirgüleli-suzinak, evcara, suzidil, şetaraban⁵, karcığar, sûzinâk, heftgâh, rengidil.

Türk musikisindeki basit makam dizilerini meydana getiren tam dörtlü ve beşliler şunlardır: çargâh dörtlüsü, çargâh beşlisi; buselik dörtlüsü, buselik beşlisi; kürdi dörtlüsü, kürdi beşlisi; rast dörtlüsü, rast beşlisi; uşşak dörtlüsü, hüseyni beşlisi; hicaz dörtlüsü, hicaz beşlisi. Makam dizilerinde kullanılan diğer bazı dörtlü ve beşliler şunlardır: eksik saba dörtlüsü, segâh beşlisi, hüzzam beşlisi, nikriz beşlisi, pençgâh beşlisi ve ferahnâk beşlisi.

Şimdi bu dörtlü ve beşlileri kanun sazından dinleyelim. İlk olarak çargâh dörtlüsü çıkıcı ve inici olarak... Rumuzları tam ses, tam ses, bakiye; incisinde bakiye, tam ses, tam ses,

Nota 1. Çargâh dörtlüsü (çıkıcı ve inici)

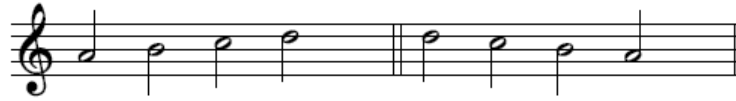
Dinlediğiniz notların isimleri do, re, mi, fa ve fa, mi, re, do idi. Şimdi de notların isimleri do, re, mi, fa, sol ve sol, fa, mi, re, do olan çargâh beşlisini dinliyoruz.

Nota 2. Çargâh beşlisi (çıkıcı ve inici)

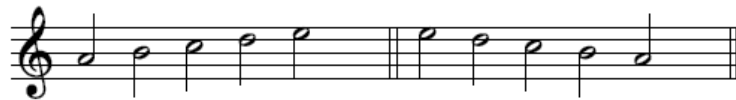
Aralıklar T, T, B, T ve T, B, T, T şeklinde sıralanmıştır.

Şimdi de puselik dörtlüsü: Aralıkları tam ses, bakiye, tanini T, B, T. Notları la, si, do, re ve inici olarak re, do, si, la.

Nota 3. Puselik dörtlüsü (çıkıcı ve inici)

Puselik beşlisi: la, si, do, re, mi ve mi, re, do, si, la çıkıcı ve inici olarak... aralıkları: tam ses, bakiye, tanini, tanini. Tanini, tanini, bakiye, tam ses. T, B, T, T ve T, T, B, T.

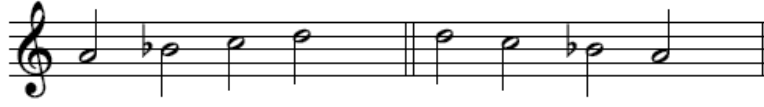

Nota 4. Puselik beşlisi (çıkıcı ve inici)

Kürdi dörtlüsü: la, küçük mücennep bemollü si, do ve re. İncisi: re, do, küçük mücennep bemollü si ve la.

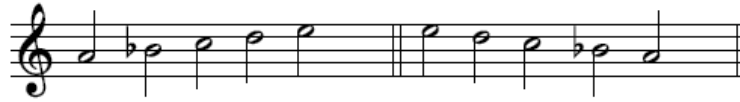
⁵ Arif Sami Toker plak kaydında, şedaraban makam ismini özellikle «şetaraban» olarak telaffuz etmektedir.

Aralıkları çıkıcı olarak bakiye, tanini, tanini. İnici olarak tanini, tanini, bakiye.

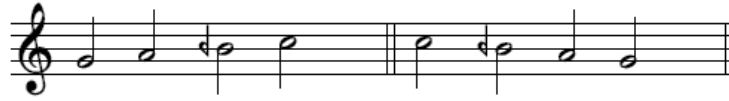
Nota 5. Kürdi dörtlüsü (çıkıcı ve incici)

Kürdi beşlisi: çıkıcı ve incici olarak la, küçük mücennep bemollü si, do, re, mi. İnici olarak: mi, re, do, küçük mücennep bemollü si ve la. Aralıkları: B, T, T, T ve T, T, T, B çıkıcı incici olarak. Bakiye, tanini, tanini, tanini ve incisi tanini, tanini, tanini ve bakiye.

Nota 6. Kürdi beşlisi (çıkıcı ve incici)

Rast dörtlüsü: çıkıcı incici olarak notları sol, la, koma bemollü si ve do. İnici olarak do, koma bemollü si, la ve sol. Aralıkları tanini, büyük mücennep, küçük mücennep. İnici olarak: küçük mücennep, büyük mücennep, tanini. T, K, S incisi S, K, T.

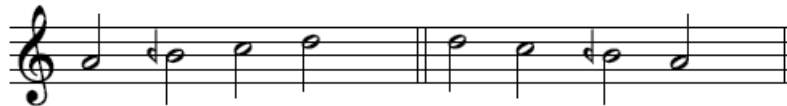
Nota 7. Rast dörtlüsü (çıkıcı ve incici)

Rast beşlisi: çıkıcı ve incici olarak notları yani sesleri sol, la, koma bemollü si, do ve re. İnici olarak re, do, koma bemollü si, la ve sol. Aralıkları: tanini, büyük mücennep, küçük mücennep, tanini. İncisi: tanini, küçük mücennep, büyük mücennep, tanini. T, K, S, T çıkıcısı, incici olarak T, S, K, T.

Nota 8. Rast beşlisi (çıkıcı ve incici)

Uşşak Dörtlüsü: sesleri la, koma bemollü si, do ve re. İnici olarak: re, do, koma bemollü si ve la. Aralıkları: büyük mücennep, küçük mücennep, tanini. İnici olarak tanini, küçük mücennep, büyük mücennep. Çıkıcı K, S, T. İnici olarak T, S, K.

Nota 9. Uşşak dörtlüsü (çıkıcı ve incici)

Hüseyni Beşlisi: la, koma bemollü si, do, re ve mi. İncisi: mi, re, do, koma bemollü si ve la. Aralıkları: büyük mücennep, küçük mücennep, tanini, tanini. İncisi: tanini, tanini, küçük mücennep, büyük mücennep.

Nota 10. Hüseyini beşlisi (çıkıcı ve inici) dinlemek için

Uşşak makamında güçlü perdesi dördüncü derece olan re neva sesidir. Hüseyini makamında ise güçlü perdesi beşinci derece olan mi hüseyini sesidir. Bundan dolayı uşşak dörtlüsüne bir tam ses ilave edildiğinde hüseyini beşlisi adını alır.

Şimdi hicaz dörtlüsü: sesleri la, bakiye bemollü si, bakiye diyezli do ve re. İncisi re, bakiye diyezli do, bakiye bemollü si ve la. Aralıkları: S, A, S ve S, A, S.

Nota 11. Hicaz dörtlüsü (çıkıcı ve inici)

Hicaz beşlisi: aynı dörtlüye bir tam ses ilavesi ile çıkıcı ve inici olarak la, si, do, re, mi; mi, re, do, si, la.

Nota 12. Hicaz beşlisi (çıkıcı ve inici)

Aralıkları: küçük mücennep, artık ikili, bakiye ve incisi: bakiye, artık ikili, küçük mücennep. Hicaz dörtlü veya beşlisinde artık ikili on iki veya on üç koma olabilir. Tam dörtlülere bir tam ses ilave edilirse tam beşli olur (Plak B sonu).

“İzahlı Türk Musikisi Dersleri/Makamlar” Başlıklı Plağın İncelenmesi

Arif Sami Toker “Türk Musikisinde Makamlar” başlıklı ilk bölümde makam, durak ve güçlü terimlerinin tanımlarını verdikten sonra Batı müziğinde bir majör dizinin seslerinin derece isimlerini ardından da makamlarda perde derece isimlerini vermektedir. Anlaşılacağı üzere Batı musikisinde majör ile Türk musikisinde çargâh makamının perde seslerinin karşılaştırmalı olarak verilmiştir. Burada karşılaştırma yöntemi ile Batı musikisi bilen kişilerin Türk musikisini daha rahat anlayabilmesi ya da Türk musikisi bilenler için Batı musikisi dizi seslerinin daha iyi anlaşılması amaçlandığı söylenebilir. Zira dizi seslerinin hemen ardından aynı amaçla Batı musikisi ses sistemi ile Türk musikisi ses sistemi de karşılaştırmalı olarak verildiği görülür: tampere sistem ve yirmi dört eşit olmayan “gayri müsavi” sistem.

Her ne kadar başlık Türk musikisinde makamlar olsa da plağın A yüzünün neredeyse tamamı Batı müziği teorisi ile ilgilidir. Armür (donanım), donanımda bulunan değiştirici işaretler, diyezli ve bemollü tonlar ve donanımda bulunan değiştirici işaretlere göre bir eserin tonalitesinin nasıl tespit edileceği anlatılmıştır.

Plağın B yüzü, Türk musikisindeki basit makam dizilerini meydana getiren tam dörtlü ve beşliler konusu ile başlamaktadır. Basit makam, şedd makam ve mürekkep makam tarifleri yapıldıktan sonra da tam dörtlü ve beşliler anlatılmış, ilgili diziler kanun sazından yararlanılarak seslendirilmiştir. Tüm bu bilgiler on üç dakikada Arif Sami Toker’in sesinden sunulmuştur.

Plak 2. Arif Sami Toker'in İzahlı Türk Musikisi Dersleri/Usuller⁶

“Arif Sami Toker’in İzahlı Türk Musikisi Dersleri-Usuller” isimli plak da Arif Sami Toker tarafından hazırlanmış ve sunulmuştur. “Melihâ Toker Plak” isimli plak şirketi tarafından hazırlanan bu plakta da tarih bulunmamakla birlikte, makamlar plağından sonra ve 1970-80 yılları arasında kaydedilmiş olduğunu tahmin ediyoruz.

Resim 6. Plak: Arif Sami Toker'in İzahlı Türk Musikisi Dersleri/Usuller 1-2

“Türk musikisinde usuller” Başlıklı Plağın İçeriği

(Plak A)Ritim kâinatın kuruluşunda mevcuttur. Sonsuz bir boşluk olan kâinatın açılıp kapanışı, kuvvetli zayıf iki zamanlı bir usul gibidir. Aynı şekilde kalbin atışı da iki zamanlı bir usulü andırır. Tek zamanlı usul olmaz. Usul olabilmesi için kuvvetli hafif iki zamanın bulunması şarttır. Usul ve ritim melodinin düzenli hareketini sağlar. Musikiyi teşkil eden elemanların başında usul gelir. Türk musikisi bir sekizlinin yirmi dört kısma bölünmesinden meydana gelen ses sistem içinde usuller, makamlar ve kendine has özelliği olan tavır, eda ve üslup gibi bölümlerden meydana gelir. Türk musikisindeki usul ve ritim zenginliği bu musikiye dünyanın diğer musiki sistemleri içinde en seçkin mevki sağlayacak ve bütün musikilere ilham kaynağı olacak kadar boldur. Düzüm veya ika zaman ve mekân içinde intizam ve tenasüp diye tarif edilir. Usul ise düzümlerin kalıplaşmış şekline denir. Ve bu kalıpların her biri ayrı ayrı isim alır. Böylece isimlendirilen Türk musikisinde yüze yakın usul vardır. Ritim ise zamanın tanzim edilmiş ölçüsüdür. Zaman vahidi kıyasî birim, darb ise vuruş demektir. Tempo bir eser icra edilirken ona uymak için el ve ayak ile yaptığımız hareketlere denir. Usul rakamları armürde bulunan anahtar, diyez, bemol ve bekar denilen arıza işaretlerinden sonra yazılan rakamlardır. Bu rakamlar iki dörtlük, üç dörtlük, dört dörtlük, beş sekizlik, altı sekizlik, yedi sekizlik, sekiz sekizlik, dokuz sekizlik vesairedir. Usul rakamının üst kısmında bulunan rakam o usulün zamanını, alttaki ise o usulün kıymetini gösterir. Bu kıymetler Türk musikisinde sekizlik, dörtlük ve ikilik olarak gösterilmiştir ki kıymeti sekizlik ile gösterilen usul birinci merteye, dörtlük ile gösterilen ikinci merteye, ikilik ile gösterilen ise üçüncü merteye diye söylenir. Böylece her usulde üç merteye bulunuyor demektir. Şu halde armürdeki yani donanımdaki usul rakamı mesela iki dörtlük yazılmış ise o notanın her ölçüsünün içinde iki dörtlük kıymette notadan başka nota bulunamaz. Velvele düzümlün esas vuruşları arasına ilave edilen süslere denir. Tabidir ki bu süsler daha kısa zamanlarda tekrarlanan esas vuruşların küçük parçalara bölünüşü demektir. Fakat velvele yapılırken esas vuruşların ahengi bozulmaz, bilakis daha canlanır. Batı musikisinde usuller kısaca basit ve mürekkep olmak üzere ikiye ayrılır. Basit usuller iki dörtlük, üç dörtlük ve dört dörtlük usullerdir. Mürekkep usuller ise her basit usulün üç bölü iki kesiri ile çarpımından doğar. Böylece iki dörtlük basit usulün üç bölü iki kesiri ile çarpımından altı sekizlik mürekkep usul, üç dörtlük basit usulün bu kesirle çarpımından dokuz sekizlik ve dört dörtlük basit usulün aynı kesirle çarpımından da on iki kesirlik mürekkep usul meydana gelir. Bu usullerin vuruşları şöyledir: iki zamanlı usulde sağ el birinci zamanda aşağı iner, ikinci zamanda yukarı kalkar. Altı sekizlik mürekkebinde ise her zaman üçe bölünür. Elin iniş çıkış süresinde bu altı zamanı taksim etmek gerekir. Üç zamanlı usulde el aşağı, sola yukarı ve sağa yukarı hareket eder. Dokuz sekizlik mürekkebinde yine her vuruş üçe bölünerek icra edilir. Dört zamanlı usulde el aşağı, sola yukarı, sağa ve sola yukarı hareket ettirilir. Mürekkebinde her hareket üçe bölünerek icra edilir. Türk musikisinde çok zamanlı ve fazla usul olduğundan usullerin vuruşunda tek el kâfi

⁶ Plağın kaydını dinlemek için: <https://www.youtube.com/watch?v=llqcf3ncYA8>

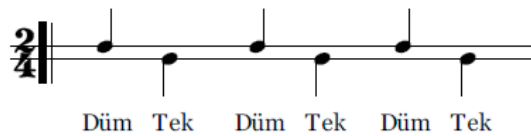
gelmez. Ve usuller iki elin nöbetleşe kullanılmasıyla dizlere vurulmasıyla icra edilir. Ve usul vurulurken başlı başına bir mana ifade etmeyen düm, tek, teke, tekâ, tekkâ ve tâhek gibi ibareler kullanılır. Bunlar altı tanedir. Usul vurulurken “düm” ibaresi sağ elle sağ dize, “tek” ise sol elle sol dize, “teke”nin “te” hecesi sağ elle sağ dize “ke” hecesi sol elle sol dize ve yine “tekkâ”nın “tek”i sağ “kâ”sı ise sol dize vurulur. “Tâhek” ibaresi ekseri büyük usullerde bulunur. “Tâ” hecesiyle iki el havaya kaldırılır ve “hek” hecesi söylenirken iki el aşağı indirilip dizlere vurulur. Türk musikisinde de usuller Batı musikisindeki gibi evvelâ iki çeşide ayrılır: basit usuller ve mürekkep usuller. Basit usuller iki zamanlı nim sofyan ve üç zamanlı semâi ve diğer adıyla vals usulüdür. Türk musikisindeki mürekkep usuller dört zamandan başlar. Yüz yirmi zamanlıya kadar gider. Türk musikisinde usuller Batı musikisinden farklı olarak ayrıca üç büyük kısma ayrılırlar. 1. Küçük usuller: iki zamanlıdan on beş zamanlıya kadar olan usullerdir. 2. Büyük usuller: on altı zamanlıdan yüz yirmi zamanlıya kadar olan usullerdir. 3. Darbeyn usulleri ki iki darbı manasına gelir, iki büyük usulün bileşiminden doğar. Türk musikisinde bugüne kadar kullanılan usullerin zaman sırasına göre isimleri şunlardır: diğer mertebeleri ve özelliklerine göre Türk musikisinde küçük usuller: iki zamanlı nim sofyan, üç zamanlı semai veya vals, dört zamanlı sofyan, dört zamanlı ağır sofyan, beş zamanlı Türk aksâğı, altı zamanlı yürük semai, altı zamanlı sengin semai, altı zamanlı ağır sengin semai, altı zamanlı darb-ı usul, yedi zamanlı devrihindi, yedi zamanlı sengin devri hindi, yedi zamanlı devrituran, yedi zamanlı ağır devrituran, sekiz zamanlı düyek, sekiz zamanlı nim düyek, sekiz zamanlı ağır düyek, sekiz zamanlı müsemmen veya katakofti, dokuz zamanlı aksak, dokuz zamanlı ağır aksak, dokuz zamanlı orta aksak, dokuz zamanlı yürük aksak, dokuz zamanlı çifte sofyan, dokuz zamanlı ağırlama, dokuz zamanlı evfer, dokuz zamanlı ağır evfer, dokuz zamanlı aydın, dokuz zamanlı raks aksâğı, dokuz zamanlı oynak, dokuz zamanlı üçleme, on zamanlı aksak semai, on zamanlı aksak semai evferi, on zamanlı curcuna, on zamanlı ağır aksak semai, on zamanlı ağır aksak semai evferi, on zamanlı lengfahte, on zamanlı çengiharbi, on bir zamanlı tek vuruş, on iki zamanlı frenkçin, on iki zamanlı ikiz aksak, on iki zamanlı mazmuri, on üç zamanlı nim evsat, on üç zamanlı şarkı devrirevanı, on üç zamanlı beктаşi devri revanı, on dört zamanlı devrirevan, on beş zamanlı raksan, on beş zamanlı beктаşi raksanı (Plak A sonu).

(Plak B)Büyük usuller çoğunlukla çift zamanlıdır. Küçük usuller gibi sıra takip etmez. Sırası şöyledir: on altı zamanlı beктаşi raksı, on altı zamanlı çifte düyek, on altı zamanlı ferî, on altı zamanlı nim hafif, on altı zamanlı nim berefşan. On sekiz zamanlı darbitürki, on sekiz zamanlı nim devir. On dokuz zamanlı nim darbihüner. Yirmi zamanlı fahte, yirmi zamanlı durak evferi. Yirmi iki zamanlı hezec. Yirmi dört zamanlı çenber, yirmi dört zamanlı ağır çenber, yirmi dört zamanlı nim sakil. Yirmi altı zamanlı evsat, yirmi altı zamanlı beste devrirevanı. Yirmi sekiz zamanlı devrikebir, yirmi sekiz zamanlı muzaaf devrikebir, yirmi sekiz zamanlı ağır devrikebir, yirmisekiz zamanlı remel, yirmi sekiz zamanlı ağır remel, yirmi sekiz zamanlı frengifer. Otuz iki zamanlı hafif, otuz iki zamanlı ağır hafif, otuz iki zamanlı muhammes, otuz iki zamanlı berefşan. Otuz sekiz zamanlı darbihüner. Kırk sekiz zamanlı sakil. Atmış dört zamanlı havi. Seksen sekiz zamanlı darbifetih, seksen sekiz zamanlı ağır darbifetih. Yüz yirmi zamanlı zencir.

Zencir usulü beş usulden meydana gelmiştir: çifte düyek, fahte, çenber, devrikebir ve berefşan. Bütün olarak Türk musikisindeki en büyük usul darbifetih usulüdür. İki veya daha fazla büyük usulün birleşmesiyle yapılan usuller darbeyn usulleridir. Darbeyn usulleri şunlardır: frengifer-devrikebir, ferî-muhammes, remel-muhammes, nim sakil-berefşan, devrikebir-berefşan, frengifer-berefşan.

Şimdi usullerin teker teker izahlarına ve vuruluşlarına geçelim. Türk musikisinde en küçük usul aynı zamanda basit usul olan iki zamanlı nim sofyan usulüdür. Düm tek diye vurulur. Düm hecesinin altında bir rakamı, tek hecesinin altında bir rakamı bulunur. Yani ortalama olarak düm hecesi sağ el ile dize vurulurken bir saniye ve tek hecesi sol elle dize vurulurken bir saniye süreyle icra edilecek demektir. Düm tek gibi. Şimdi bu usulün bir ritim sazı ile vuruluşunu dinliyoruz:

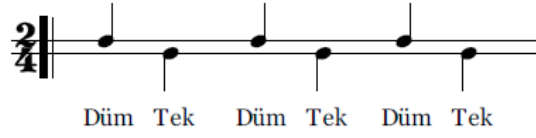
Nimsosfyan

Nota 13. Nimsosfyan usulü

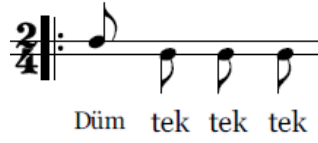
Defle vuruluşu:

Nimsofyan

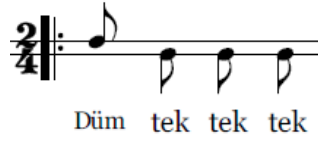
Nota 14. Nimsofyan usulü

Nim sofyan usulünün velveleli vuruluşunu bir ritim sazından dinliyoruz:

Nota 15. Nimsofyan usulünün velveleli vuruluşu⁷

Nim sofyan usulünün defte velveleli vuruluşu:

Nota 16. Nimsofyan usulünün velveleli vuruluşu (def ile)

Şimdi değişik velveleli şekillerini yine ritim sazından dinliyoruz:

Nota 17. Nim sofyan usulünün değişik velveleli vuruluşu

Nota 18. Nim sofyan usulünün değişik velveleli vuruluşu

Defte diğer velveleli vuruşlar:

Nota 19. Nim sofyan usulünün değişik velveleli vuruluşu (def ile)

⁷ Usul vuruşları araştırmacı tarafından notaya alınmıştır. Arif Sami Toker kayıta seslendirdiği usullerin velveleli vuruşlarından bazılarını birkaç ölçü vurmaktadır. Bu usullerde tek yönlü tekrar işareti kullanılmıştır.

Nota 20. Nim sofyan usulünün değişik velveleli vuruluşu (def ile)

Şimdi velveleli vuruluşları iki ritim sazından dinleyelim:

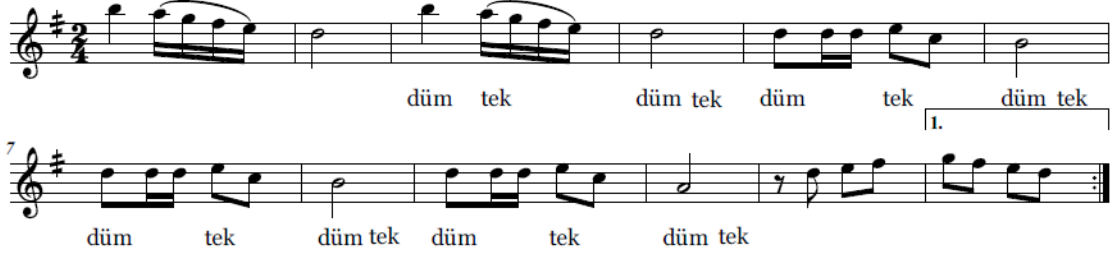
Nota 21. Nim sofyan-velveleli vuruluş (kudüm ve def ile)⁸

Nota 22. Nim sofyan-velveleli vuruluş (kudüm ve def ile)

Şimdi nim sofyan usulüne bir örnek veriyoruz. Usul: nim sofyan, makam: mahur, eser: Arif Sami Toker. «Çek Küreği Güzelim Uzanalım Göksuya». Şimdi bu eserin giriş sazını icra ederken nim sofyan usulünün eserde nasıl tatbik edildiğini dinleyelim. Bu eserin bünyesine göre usul süratli vurulacaktır.

Nim Sofyan

Nota 23. Çek Küreği Güzelim Uzanalım Göksuya

Şimdi parçanın tamamını dinliyorsunuz (Ek 1⁹).

“İzahlı Türk Musikisi Dersleri-Usuller” Başlıklı Plağın İncelenmesi

Arif Sami Toker “usuller” başlıklı plakta (makamlar başlıklı plakta olduğu gibi) ilk olarak terimler ve terimlerin açıklamaları ile başlamaktadır. Usul, düzüm veya ikâ, zaman, darp ve tempo terimleri tanımlanmıştır. Bu tanımlar içerisinde Arif Sami Toker’in yapmış olduğu tempo terimi tanımı dikkat çekmektedir: “Tempo, bir eser icra edilirken ona uymak için el ve ayak ile yaptığımız hareketlere denir”. Çeşitli kaynaklarda “Hız, sürat” olarak tanımlanan tempo teriminin Arif Sami Toker tarafından kısaca “Tempo Tutmak” ya da “ölçü vurmak” manasında kullanılması, eğitimde bu anlamda da kullanılıyor olmasına bir örnek olarak görülmelidir.

Terimlerin açıklamalarının ardından usul rakamlarının neler olduğu, donanımda nasıl gösterildiği açıklanmaktadır. Birinci plakta karşılaştığımız makamlarda karşılaştırma yönteminin bir benzeri de usullerde de kullanılmıştır. Batı musikisinde usuller ile Türk müziği usulleri karşılaştırılmış, usullerin zenginliği şu cümlelerle ifade edilmiştir:

⁸ Kayıtta iki ritim sazi aynı anda icra edildiğinden dolayı tek nota ile gösterilmiştir.

⁹ TRT Nota Arşivi. (03. 11. 2019). <http://www.trtnotaarsivi.com/bak-tsm.php>

“Türk musikisindeki usul ve ritim zenginliği bu musikiye dünyanın diğer musiki sistemleri içinde en seçkin mevki sağlayacak ve bütün musikilere ilham kaynağı olacak kadar boldur” (Plak A).

Usullerin nasıl vurulacağı anlatıldıktan sonra usuller ve isimleri zamanlarına göre verilmiştir. Son olarak da plağın süre yetersizliği nedeniyle sadece nim sofyan usulü kudüm ve def ile seslendirilerek örneklendirilmiştir. Plak yine Arif Sami Toker’in kendi bestesi olan nim sofyan usulündeki mahur şarkı ile örneklendirilerek tamamlanmıştır. Tüm bu bilgiler de yaklaşık on altı dakikalık süre içerisinde Arif Sami Toker’in sesinden sunulmuştur.

SONUÇ

Üstad Arif Sami Toker’in hayat hikâyesi incelendiğinde ömrü boyunca kendi musiki öğrenimi ve öğrencilerinin musiki eğitimi için her türlü zorluklarla mücadele ettiği, yılmadan yoluna devam ettiği ve başardığı görülecektir. Teknolojik zorluklara, maddi imkânsızlıklara rağmen “hakiki sanatkârlar” yetiştirebilmek temel amacıyla, olabildiğince geniş çevreye ulaşmaya çalışmış, kendisinden ders alma imkânı bulamayan tüm Türk musiki heveskârlarının eğitimi için de plak hazırlamış, bir anlamda “talebelere” musiki eğitimi imkânı sağlamıştır.

“Arif Sami Toker’in İzahlı Türk Musikisi Dersleri-Makamlar” ve “Arif Sami Toker’in İzahlı Türk Musikisi Dersleri-Usuller” başlıklı ve yaklaşık 15 dakikalık plaklarda, Türk musikisinin ve Batı musikisinin temel konularını karşılaştırmalı olarak ele alındığı görülmüştür. Arif Sami Toker, plağın ses kayıt imkânlarını sonuna kadar ve en iyi şekilde kullanıp, gerekli yerlerde Türk musikisi çalgılarından da yararlanmış, hem teorik hem de uygulamalı olarak hazırlamış olduğu musiki eğitimi derslerini daha nitelikli hale getirmiştir.

ÖNERİLER

Günümüzde dahi mesleki müzik eğitiminde (gerek Türk musikisi gerekse de Batı musikisi eğitiminde) Toker’in mezkur kayıtları kullanılabilir. Müzik eğitiminde yeri geldiğinde, zaman zaman ya da bilgi tekrarı gerektiğinde Üstad Arif Sami Toker’in sesinden aynı bilgiler dinletilebilir, Türk musikisi hatta Batı musikisi dersleri daha zevkli hale getirilebilir. Bu vesile ile yirminci yüzyıl Türk musikisinin önemli bir değeri olan Üstad Arif Sami Toker’in eğitimci yönü ve bilgileri unutulmamış, değerlendirilmiş de olacaktır.

KAYNAKLAR

- Gündoğdu, A. O. (2016). *Osmanlı / Türk Müzik Kültüründe Avrupa Müziği'nin Yaygınlaşması Süreci ve Levanten Müzikçiler*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Başkent Üniversitesi.
- Ünlü, C. (2004). *Git Zaman Gel Zaman-Fonograf-Gramofon-Taş Plak*, Pan Yayıncılık, İstanbul.
- Seltuğ, D. (2015). *Türk Makam Müziğinin Günümüze Aktarımında Gramofon Kayıtlarının Rolü, Disklerin Kimyasal ve Fiziksel Analizleri ve Tayin Sonuçlarının Ses Kalitesiyle İlişkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Haliç Üniversitesi.
- Atabey, D. (2004). *Taş Plaktan Bugüne Arif Sami Toker Anısına* [Tv Programı]. TRT Yapım. Ankara.
- Toker, D. (2014). *Arif Sami Toker'in Nihavend Makamında Şarkı Formundaki Eserlerinin Biçimsel Analizi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi.

Ek 1. Çek Küreği Güzelim Uzanalım Göksuya¹⁰

MAHUR ŞARKI
Çek küreği güzelim

2924.
ARIF SAMİ TOKER

NİM SOFYAN

1- ÇEK KÜ. RE. Bİ. GÜ. ZE. LİM U. ZA. NA. LİM GÖK. SU. YA
2- KAR. ŞİM DA. GÜ. ZEL BE. BEK BA. KAR. KEN SOL. GÜN A. YA
3- MA. VI BİR CEN. NET Gİ. Bİ U. ZA. NI. YOR MAR. MA. RA

GÜN İ. NER. KEN DO NE. LİM SÜ. ZÜ. LE. REK MD. DA. YA
SU ÜS. TUN. DE SE. KE. REK SÜ. ZÜ. LE. LİM GÖK. SU. YA
BİZ DE CEN. NET. TEN GE. ÇİP U. ZA. NA. LİM GÖK. SU. YA

GÜN İ. NER. KEN NE. LİM SÜ. ZÜ. LE. REK MD. DA. YA
SU ÜS. TUN. DE SE. KE. REK SÜ. ZÜ. LE. LİM GÖK. SU. YA
BİZ DE CEN. NET. TEN GE. ÇİP U. ZA. NA. LİM GÖK. SU. YA

D.C.

Vedat Kaptan
YURDAKUL

1
Çek küreği güzelim
Uzanalım göksuya
Gün inerken danelim
Süzülerek modaya

2
Karşımda güzel bebek
Bakarken solgun aya
Su üstünde sekerek
Süzülem göksuya

3
Mavi bir cennet gibi
Uzaniyor marmara
Bizde cennetten geçip
Uzanalım göksuya

10 TRT Nota Arşivi. Mahur Şarkı (2924) (03. 11. 2019). <http://www.trtnotaarsivi.com/bak-tsm.php>

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Bu çalışmanın yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedirler (The authors of this article confirm that their work complies with the principles of research and publication ethics).
2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).
3. Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir (This article was screened for potential plagiarism using a plagiarism screening program).